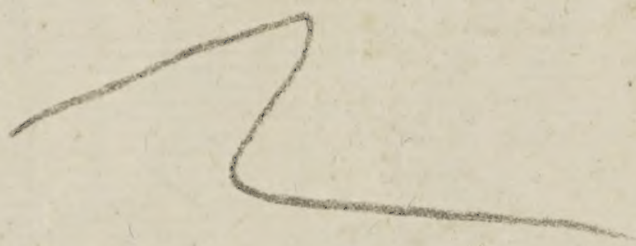

SCHETS

DER

HEELMIDDELEN,

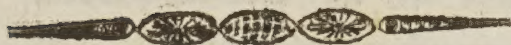
TEN GEBRUIKE ZIJNER TOEHOORDERS;

DOOR

D. VAN GESSCHER,

Lector in de beschouwende Heelkunde, te Amsterdam.

TWEEDE DRUK.

TE AMSTERDAM,

Bij J. B. ELWE,

Boekverkooper op de Pijpenmarkt.

1807.

VOORBERIGT.

Door den post dien ik bekleed, onder anderen verpligt, den leerlingen der Heelkunde, tot de kennis der heelmiddelen op te leiden, heb ik gedacht, zulks niet beter te kunnen doen, dan door mijne voorlezingen over dit onderwerp te regelen, overeenkomſtig eene ſchets door mij bevorens gemaakt; en door hen deze ſchets, zoo ter leiding hunner gedachten, als tot herinnering van het gene zij, meer uitgebreid, hooren zullen, in handen te geven.

Zie daar de reden der uitgave van dit Werkje, waaromtrent ik wijders niets heb aantemerken, dan dat ik daarin gedeeltelijk het ſpoor gevolgd heb van een' SCHWENKE, *van een'* PLENCK, *van een'* ARNEMAN; *gedeeltelijk daar ben afgeweken; en dat ik alle middelen, in hetzelve voorkomende, ter vermijdinge van alle herhalingen, met hunne meest bekende Nederduitſche namen beſtempeld heb, zullende ik de Latijnſche, in eene Alphabetiſche orde gerangſchikt, op het einde deszelven, daarbij voegen.*

Amſterdam,
den 3 Januarij 1802.

SCHETS

DER

HEELMIDDELEN.

EERSTE HOOFDDEEL.

Aanmerkingen over de heelmiddelen en derzelver werking, in 't algemeen.

Alles wat ter genezing of verbetering eener ziekte, onbepaald welke, uitwendig aan het ligchaam wordt toegepast en niet behoort tot de klasſe der wertuigen of der verbanden, noemen wij *heelmiddel.*

Sommige dezer middelen worden ontleend aan het Rijk der gewasſen, anderen aan dat der dieren, anderen wederom aan dat der delfſtoffen, de lucht of het water.

Eenigen zijn meelachtig, ſlijmig, olieachtig, vet, geleiachtig, gomachtig, harsachtig, balſemachtig of van andere hoedanigheden.

Sommigen zijn weekmakend, zamentrekkend, verflappend, verfterkend, bloedftempend, terugdrijvend, ontbindend, ettermakend, afveegend, heelend, prikkelend, roodmakend, blijnmakend, bijtend, aantrekkend, pijnftillend, omwindend, bevochtigend, opdroogend, verwarmend, verkoelend, niezing- of kwijlvloedverwekkend en wat dies meer zij.

Alle heelmiddelen verrigten hunne werking, of door de zenuwen van het huidweeffel te prikkelen, of door derzelver gevoel te verftompen; gelijk ook, door dien ze met onze vochten vermengd worden, of in de zelfftandigheid der deelen dringen, langs den weg der opflorpende vaten inzonderheid, of langs dien der onbewerktuigde poren van de huid: fommigen echter fchijnen zulks meer te doen, alleenlijk door deze poren toe te ftoppen, dan door iets anders.

De werking van alle heelmiddelen in 't gemeen en van elk heelmiddel in 't bijzonder, is nogtans nimmer volftrekt, maar altoos voorwaardelijk.

Deze voorwaarden zijn hoofdzakelijk de volgende;

I) Geenig heelmiddel is van eene merkelijke uitwerking, wanneer niet de levenskracht, 't zij van het ganfche ligchaam, 't zij van het lijdend

deel, voor 't minst zoo groot is, als vereischt wordt, om deszelfs vermogen te ontwikkelen.

II.) De hoegrootheid dezer kracht alleen, bepaalt dikwerf den graad der werking eens heelmiddels.

III.) De afſtand des deels waarbij een heelmiddel wordt aangewend, van het middenpunt des omloops, verandert heel zeer deszelfs werking.

IV.) Het bijzonder weeffel, de bijzondere gevoeligheid en prikkelbaarheid der deelen, maken geene mindere verandering in de werking eens gegeven heelmiddels.

V.) Een zelfd heelmiddel werkt geenszins op alle plaatſen van het zelfde deel, noch bij alle deelen of gebreken, ſchijnbaar aan elkanderen gelijk, op eene zelfde wijze.

VI.) De bijzondere ligchaamsgeſteldheid, Kunne en ouderdom eens lijdenden, begunſtigen of belemmeren dikwerf grootelijks de werking der heelmiddelen.

VII.) Het jaargetij, de luchtſtreek, de leefregel, de houding zelfs van het ligchaam en van het lijdend deel, hebben allen een' zeer grooten invloed op deze zelfde werking, zoo ten kwade als ten goede.

VIII.) Eene zekere dus genoemde eigenaardige geſteldheid des ligchaams, verandert veeltijds heel zeer de werking eens heelmiddels.

IX.) De werking der heelmiddelen, wordt niet zelden bepaald, alleen door die van de verbeeldingskracht des lijders.

X.) De gebreken, heelmiddelen en al het overige gelijk zijnde, kan eeniglijk de diepe ligging des gebreks, de werking van het daarbij aangewende middel belemmeren of beletten.

XI.) De miskenning van de natuur, oorzaak en ſtaat eens gebreks, is niet zelden de voorname reden van het mislukken der daarbij gebruikte heelmiddelen.

XII.) Een zelfd heelmiddel, al het overige gelijk ſtaande, kan nuttig zijn als het zelden of ſpaarzaam; ſchadelijk, als het dikwerf, of in eene ruime hoeveelheid, gebruikt wordt, en omgekeerd.

XIII.) Sommige heelmiddelen werken het best als ze koud, anderen als ze warm aangelegd worden: vele gebreken ook, vorderen daarvan een' kouden, anderen een' warmen aanleg.

XIV.) De graden zelfs van warmte en koude, welke zij hebben, zijn geenszins onverſchillig, maar maken dezelve of voordeelig, of ſchadelijk.

XV.) In niet weinige gevallen is de werking eens heelmiddels, grootendeels, af hankelijk van deszelfs gedaante.

XVI.) Een anderzins nuttig heelmiddel, kan ſchadelijk worden, alleen door eene achtelooze bereiding.

XVII.) De beste heelmiddelen zijn dikwijls ten deele of geheel nutteloos, wanneer ze niet in hunne werking ondersteund worden, door een behoorlijk verband, of eenig innerlijk toegediend geneesmiddel.

XVIII.) In hardnekkige of ongeneeslijke gevallen, zijn ze zulks ingelijks veelmalen, wanneer ze niet, nu en dan, met andere gelijksoortige middelen worden afgewisseld.

XIX.) In even deze gevallen zelfs, is het beurtelings gebruik, zoo der aangewezene als van min of meer regtstreeks strijdende middelen, dikwijls van de beste uitwerking.

XX.) Het te kort of te langduurig gebruik eens heelmiddels, eindelijk, doet hetzelve dikwijls, of nutteloos zijn, of schadelijk.

TWEEDE HOOFDDEEL.

Slap- en weekmakende middelen.

Slap- en weekmakende middelen (*laxantia & emollientia*) zijn alle zoodanigen, welke de vaste deelen onzes ligchaams, die te strak, te stram, te zeer ingetrokken, of te hard geworden zijn, lenig, toegeefbaar of week maken, zoo dat ze wederom hunne vorige hoedanigheid, in het een of ander dezer opzigten, 't zij gedeeltelijk, 't zij geheel, hernemen.

Tot de klasſe van dezen behooren voornamelijk:

Alle laauwe, waterachtige vloeiſtoffen, maar inzonderheid dezulke, die de minſte ongelijkſlachtige deelen in zich bevatten en dus bij uitſluiting,

Het regenwater.
— rivierwater.
— fonteinwater.

De damp, of waſem dezer zelfde vloeiſtoffen.

Allerleie dierlijke melken zonder onderſcheid;

Derzelver roomen en wijen.

Alle meelachtige zelfſtandigheden, in water of melk gekookt of geweekt; en onder anderen:

Gort.
Garst.
Haver.
Lijnmeel.
Fenegriekmeel.
Tarwenbrood.
Beſchuit.

Alle zoodanige planten en deelen derzelve, welke, als ze in water gekookt worden, hetzelve min of meer ſlijmig maken; bij voorbeeld:

De bladen, bloemen, en wortel der heemst.
— kaasjesbladen.
— hoefbladen.
— bladen van het glaskruid.
— bladen en bloemen van het wollekruid.
— vlierbladen en bloemen.
— witte leliewortel.
— ſtokrozen.

Allerleie vetten en mergen van dieren; mits zij versch en hoegenaamd niet ranzig zijn; doch inzonderheid:

De varkensreuzel.
— boter.
— was.
— honig.
Het osſenvet.
— ſchapenvet.
— hartenvet.

Alle versch uitgeperste, zachte en reuklooze olieën; vooral:

De amandelolie.
— olijfolie.
— lijnolie.
— papaverolie.
— nootenolie.

Alle dierlijke dampbladen; gelijk ook de damp of wasem van warm water, warme melk, of van afkooksels der opgemelde gewassen.

De dooijers van eijeren en de eijerolie.

Zoo vele zamengestelde middelen eindelijk, als uit de opgetelde enkelen bereid en in de Apotheeken nagehouden, of bij vele Schrijvers aangeprezen worden; bij voorbeeld:

De olie van st. janskruid.
— —— — witte lelieën.
— wasolie.
— cacauboter.
— heemstzalf.
— rozenzalf.
— populierzalf.
— digestiefzalf.
— geele koningszalf.
— slijmpleister.
— walschotspleister.
— enkele diachylonpleister.

Men bedient zich van de eene en andere dezer middelen, overeenkomstig hunnen verschillenden aard zoo wel, als van dien der gebreken: bij alle ontstekingen en ontstekingachtige gezwellen; bij het ettergezwel; bij het zoggezwel der borsten; bij de verhardingen, na eene voorgaande verzwering, in deze deelen ach-

tergebleven; bij de wonden in 't algemeen en bij de gekneusde, gescheurde, gestokene en geschotene in 't bijzonder, gelijk ook bij zenuw- en gewrichts-wonden; bij verre de meeste zweren; bij de verbrandingen; bij de vereeltingen der huid, de likdorens; de inkorting der spieren, peezen en banden; bij de gewricht-verstijving; bij onhersteld geblevene ontwrichtingen; bij meest alle soorten van beklemde breuken, en dergelijken.

DERDE HOOFDDEEL.

Zamentrekkende middelen.

Zamentrekkende middelen (*adstringentia*) zijn de zoodanigen, welke de vezelen en vaten, waaruit alle zachte deelen van ons ligchaam bestaan, korter en naauwer maken dan zij te voren waren, en dezelve hierdoor tevens eene meerdere kracht bijzetten.

Sommige dezer middelen doen zulks alleenlijk door den trap van koude welke zij bezitten; anderen, en daar door, en door den bijzonderen aard hunner bestanddeelen.

Over het geheel kan men de werking derzelve brengen tot drie graden.

Die van den eersten graad, bewaren de vezelen en

vaten, ten naastenbij in hunnen natuurlijken ſtaat, en beletten den nadeeligen invloed daarop, van te ſterk bewogene vochten: men noemt dezen *beſchermende.*

Die van den tweeden graad vermeerderen de veerkracht en ſterkte der deelen, bereids door denzelfden invloed, of door eenige andere oorzaak beledigd: dezen dragen eigenlijk den naam van *zamentrekkende.*

Die van den derden graad, trekken onder anderen, de vezelen der vaten dermate zamen, dat de middenlijn, of laat ik liever zeggen, de holte van dezen bijna vernietigd, en de doorvloed der vochten belemmerd of belet wordt: dezen noemt men *ſtoppende.*

Tot de eerſte ſoort behooren voornamelijk:

De brunelle.
— paardeſtaart.
— wegebree.
— bladen, bloemen en vruchten van de ſleedoren.
— roode rozen.
— myrt.
Het zilverſchoon.
— kalkwater.

Tot de tweede:

Het zevenblad en deszelfs wortel.

De eikenbast, bladen en de eikels.
— galnoten.
— granaatſchillen en bloemen.
— cachou.
— loodſuiker.
— loodazijn.
Het kweeſap.

Tot de laatſten:
De verſchillende ſoorten van koper-rood.
De aluin.
— wrange roode wijn.
— overgehaalde azijn.
— brandewijn.
— alcohol.

Van de beſchermenden bedient men zich met voordeel, in alle zoodanige gevallen, waarbij men, uit hoofde eener plaatſelijk werkende prikkel, een toevloed van vochten, ophooping derzelve en vermeerderde beweging der vaten in het lijdend deel, met de gevolgen van dezen, te duchten heeft.

Van de eigenlijk dusgenoemde zamentrekkende, in alle dezulken, waarbij deze toevloed, ophooping, of vermeerderde beweging bereids plaats heeft, doch welker gevolgen als nog gering zijn, gelijk ook in eene bijzondere verſlapping der deelen.

Van de ſtoppenden; in alle die genen, waarbij eenigerhande vochtsontlasting, evenveel welke, voor zooveel dezelve nadeelig is voor de gezondheid, moet te keer gegaan worden.

Sommigen bedienen zich ook van de eene en andere dezer middelen, vooral van de eigenlijk dus genoemde zamentrekkenden, in gevestigde ontſtekingen; bij ontſtokene gezwellen, bij goedaardige verhardingen, en zelfs in velerhande huidziekten van eene ſcherpte der vochten afhankelijk; dan, men moet zich wel wachten dit voorbeeld te volgen, als zijnde het zelve ten uiterſten gevaarlijk.

VIERDE HOOFDDEEL.

Verſterkende middelen.

Verſterkende middelen (*reborantia*) noemt men doorgaans alle dezulken, waardoor te ſlappe vezelen een' meerderen graad van ſpanning bijgezet; het te los onderling verband derzelve, vaster gemaakt; hare te kleine veerkracht vergroot, en de te zeer verwijde vaten vernaauwd worden.

Men betrekt tot dezelve:

In de eerſte plaats: alle zamentrekkende middelen; doch vooral:

De ſleedoorn.
— leeuwenvoet.
— hertstong.
— paardeſtaart.
— granaatbloemen.
— roode rozen.
Het zevenblad, en
— zilverſchoon,

onder de enkelen; en onder de zamengeſtelden:

De loodbalſem.
— goudglidzalf.
— loodëxtract, en
Het loodwater van GOULARD.

In de tweede: ſommige terugdrijvende; als, bij voorbeeld:

De loodſuiker.
— witte vitriool.
— kalamintſteen.
— azijn.
— loodazijn, en dergelijken.

In de derde: alle geestige en vlugzoutige prikkelende middelen; inzonderheid:

De brandewijn.
— alcohol.
— rozemarijngeest.
— kruisënmuntgeest.
— geest van hartshoorn.

De geest van het ammoniakzout.
— averuit.
— alſem.
— betonie.
— lavas.
— waterlook.
— kamille- en vlierbloemen.
— holwortel.
— wilde wijngaardwortel, en
— florentijnſche lis.

In de vierde: alle ſcherpe en eenigzins bijtende middelen; mits met voorzigtigheid aangewend; of, door bijvoeging van andere middelen, zoo zeer verzacht, dat ze niet meer dan eene matige prikkeling veroorzaken

Alhoewel men niet kan ontkennen, dat elk dezer middelen, voor zoo veel ze de vezelen en vaten doen inkorten en vernaauwen, of de zenuwen prikkelen, ter vermeerdering van de kracht der vaste deelen iets kan toebrengen; behoort men echter, wil men anders naauwkeurig redeneeren, geene andere middelen verſterkende te noemen, dan die verſcheidene dezer hoedanigheden tevens bezitten, en zich daardoor onderſcheiden van alle overigen.

Dit nu zijn, in 't algemeen, alle ſpecerijachtige, bittere, harsachtige en geestige middelen; in 't bijzonder en vooral:

De ſalie.
— majolijn.
— kruisënmunt.
— rozemarijn.
— wilde thijm.
— lavendel.
— polij.
— alſem.
— laurier-bladen en beziën.
— koortsbast.
— wierook.
— ſtorax.
— kamfergeest.
— rozemarijngeest.
— lavendelgeest, en
— wilde thijmgeest.

Van alle deze middelen bedient men zich, in der daad met veel voordeels, in alle die gevallen welke verſterking behoeven: in de beginnende oogontſteeking, afhankelijk van eene te groote verwijding der vaten van het bindvlies; bij voorbeeld: na verſtuikingen, ontwrichtingen en beenbreuken, waarbij de zachte deelen veel geleden hebben: in de uitzakkingen van den endeldarm, der ſchede en van de baarmoeder; bij zuchtgezwellen en ſterk etterende, rotte en ſponsachtige zweren: bij het ſponsgezwel der gewrichten, en meer anderen.

Tot de verſterkende zoo wel, als tot de zamentrekkende middelen, behooren nogtans ook gebragt te worden de koude, algemeene, plaatſelijke en dropbaden, 't zij dezelve beſtaan uit enkel water, of uit water waarin, te voren, eenigerlei ſpecerijachtige kruiden zijn afgekookt; of 't welk bezwangerd is met ijzer; mits men daarvan gebruik make bij opklimming, van den geringſten graad van koude tot den grootſten.

VIJFDE HOOFDDEEL.

Bloedſtempende middelen.

Door bloedſtempende middelen (*hæmostatica*) voor zooveel het hier de plaats is daarvan te ſpreken, verſta ik dezulken, die, uit hoofde hunner beſtanddeelen, geacht worden eene bloedſtempende kracht te bezitten; beſchouwd namelijk op zich zelven, of in gemeenſchap met iets anders.

Tot dezen behooren, de ſtoppende, de ſtollende, de lijmende, de zamentrekkende en de bijtende.

Onder de ſtoppende middelen komen als de voornaamſten in aanmerking:

Het geſchaafd of haarlemmer plukſel.
De boomwol.
— boviſt.

De ſpons, en
— eikenzwam.

Tot de ſtollende, dus genoemd, om dat ze, met het bloed vermengd wordende, hetzelve tot eenen min of meer vasten klomp maken, behooren inzonderheid. alle meelachtige zelfſtandigheden, of laat ik liever zeggen, allerleie meelen; doch voornamelijk:

Het zeer drooge tarwenmeel.
— molenaars ſtofmeel; mits gereinigd van alle onzuiverheden, daarin altoos bevat.

Even gelijk de ſtollende, werken ook de opſlorpende middelen; dat is te zeggen, die zeer droog zijn, en als men ze tot poeder gemaakt heeft, bij wijze van zoo veele kleine ſponzen, de daar aan gebragte vochten inzuigen: de gebruikelijkſte van dezen zijn:

Het krijt.
De gebrande eijerſchalen.
— gebrande beenderen van dieren.
— bloedſteen, en
— armeniſche aarde.

Tot de lijmende middelen, betrekt men alle zoodanigen die van eenen kleevenden aard zijn, doch gebruikt daarvan naauwelijks eenige anderen, dan:

De arabiſche gom.

De gom dragant.
— mastik, en
— ſpiegelhars.

Wat zamentrekkende middelen zijn, hebben we bereids aangemerkt: beſchouwd als bloedſtempende, behooren daartoe bij uitſtek dezulken, die zoo wel het bloed verdikken als ze de vaten doen intrekken en vernaauwen; bij voorbeeld:

De overgehaalde wijngeest.
— terpentijngeest.
— overgehaalde azijn.
— geest van koperrood.
Het bloedſtempend vocht van DIPPEL.
— bloedſtempend water van RABEL.
Dat van RICHARD DE HAUTESIERK, en
— van de *Edenburger apotheek*;

onder de vloeibaren.

Het drakenbloed.
— gecalcineerd koperrood.
— ſympathetisch poeder van DIGBY, en
De ijzer ſaffraan;

onder de droogen.

Van de bijtmiddelen worden naauwelijks eenige anderen tot bloedſtemping gebruikt, dan

Het *alcali fluor*.
De helſche ſteen,
— opgeheven bijtende kwik, en

Het wit en blaauw koperrood.

Wat het nut betreft dat elke dezer ſoorten van bloedſtempende middelen, in gegevene gevallen, kan toebrengen, zie hier deswegen eenige weinige aanmerkingen.

Alle ſtoppende, ſtollende, opſlorpende, lijmende, en zamentrekkende bloedſtempende middelen, zijn bij bloedingen uit eenigzins aanzienlijke ſlagaderlijke vaten, van weinig of geen nut, wanneer ze niet, door een wèlaangelegd drukkend verband, onderſteund worden.

Bij geringe bloedingen, moet men zich bedienen van de zachtſte dier middelen, en vooral van het drooge plukſel: bij ſterkere, en waar dit alleen niet voldoet, van een der overigen.

Ter ſtemping van den bloedvliet uit gekwetste of doorgeſnedene aanzienlijke ſlagaderen, zijn geene zoo vermogend, immers minder vatbaar voor het verwekken van toevallen, dan de drooge ſpons en de eikenzwam.

Waar vloeibare ſtempmiddelen gevorderd worden, zijn een ſterk aluinwater, het water van RABEL, dat van de *Edenburger apotheek*, het bloedſtempend vocht van DE HAUTESIERK, dat van LOOFF, en met opzigt tot deelen welke niet zeer gevoelig zijn, de alchol, de verkieslijkſten.

Van de bijtmiddelen is, met betrekking tot ſlagaderlijke bloedingen, uit diepe en enge won-

den der ledematen, boven alle ander wijzen van bloedſtemping zelfs, aanprijsbaar, een mengſel van gelijke deelen bijtende opgeheven kwik en wit koperrood, onder eenig vast vet, en in de hoeveelheid van weinige greinen, door middel eener ſteekwiek, wier einde daarmede beſtreken is, gebragt tegen de opening van het bloedend vat.

Bij het gebruik van allerleie bloedſtempende middelen zonder onderſcheid, op dat ik er dit nog bijvoege, is het volſtrekt noodzakelijk, niet alleen, het aangelegde verband, geduurende eenige dagen, door de drukking der handen van vertrouwde helpers te doen onderſteunen; maar ook, overal waar zulks zijn kan, een tourniquet, ter bepaling van den bloedloop, door den ſtam van het gekwetste vat, met zoo veel ſluiting als daartoe vereischt wordt, en geene grootere, aan te leggen: gelijk ook, den lijder te onderwerpen, aan eene volſtrekte rust en een' allezins verkoelenden eetregel.

Men moet daarbij, van gelijke, nimmer denken aan eene verbandsverwisſeling, ten zij eene hernieuwde bloedvliet zulks vordere, of de wond zich bevinde in den ſtaat eener volkomene verettering, en de zamenſtellende deelen des verbands, hierdoor, zijn losgemaakt.

ZESDE HOOFDDEEL.

Terugdrijvende middelen.

Terugdrijvende middelen (*repellentia*) worden die genoemd, welke niet ſlechts eenen te grooten toevloed van vochten naar een gegeven deel palen ſtellen, maar ook die genen, welke daarin bereids zijn ingedrongen, naar het middenpunt van beweging, het hart namelijk, terug drijven: of er echter middelen zijn die het laatſte doen onafhankelijk van het eerſte, dat is te zeggen, zonder men hetzelve als het enkel gevolg daarvan moet aanmerken, is bij mij nog twijfelachtig.

Hoe het zij, tot de rangſchikking dezer behooren voornamelijk, alle verkoelende en zamentrekkende zonder onderſcheid, het zij waterachtige, zuure of aardachtige; doch onder de eene en andere vooral:

Koudwater.
Sneeuw.
IJs.
Allerleie ſoorten van huislook.
De zuuring.
— klaverzuuring.
— provincierozen.
— mijrt.
— aluin.

De loodſuiker.
— azijn.
— loodazijn.
Het azijnwater.
Eene waterige ſmelting van ſalpeter of van koperrood.
Een verſlapt ſalpeterzuur, en
— dergelijk zuur van koperrood.

De gebreken welke het gebruik der terugdrijvende middelen vorderen, toelaten of verbieden, zijn in 't algemeen dezelfde als die der zamentrekkende: in 't bijzonder echter kan men er van zeggen dat ze verboden worden:

Wanneer de ſtof die een gezwel maakt, of uit eene zweer vloeit, ſcherp of van eenige andere kwade hoedanigheden is

In alle zoodanige vochtsverzamelingen, gezwellen of verzweringen, welke van eene ziekteſcheiding afhangen.

Bij alle zulke lijders, als zeer bloedrijk of kwaadſappig zijn, of, bij welke eenig ingewand kwalijk geſteld is

In alle rheumatiſche of jichtige ziekten, die eene ſcherpe pijn veroorzaken.

In alle zodanige uitwendige ontſteekingen, als in de nabijheid van eenige voorname ingewanden voorkomen.

In alle harde doch oplosbare gezwellen, zonder onderſcheid.

In alle zulke gezwellen, welke zonder verzwering niet kunnen genezen worden.

In de roos eindelijk, afhankelijk van eene innerlijke oorzaak; en bij wonden, welke eenigerlei giftige ſtof is ingedrukt.

Men kan integendeel daarvan zeggen, dat ze toegelaten of gevorderd worden:

Wanneer eene ontſteeking kan en mag worden verminderd of verhoed.

Als men zich wil en mag aankanten tegen eene vermoedelijke verettering.

Wanneer het oogmerk is, een' te grooten toevloed van vochten naar een bepaald deel, te beteugelen.

ZEVENDE HOOFDDEEL.

Oplosſende middelen.

Oplosſende, ontbindende of verdeelende middelen (*reſolventia*) noemt men dezulke, die eenigerleie vochten, in of buiten hunne vaten opgehoopt, dermaten veranderen, en die vaten zelve zulk eene hoedanigheid mededeelen, dat het gebrek, door gemelde ophooping veroorzaakt, daardoor, zonder gevolg eener ſcheiding des geheels en zelfs meestal op eene onmerkbare wijze, eindigt.

Tot den rij dezer middelen kan men brengen:

Alle ſlap- en weekmakende middelen.
Alle prikkelende van de zachtſte ſoort.
Sommige terugdrijvende.
Alle verdunnende middelen;
doch behoort men alleen te betrekken de tweede en laatste, en vooral:

De hijsop.
— kruisënmunt.
— waterlook.
— kervel.
— polei.
— thijm.
— wilde thijm.
— majolijn.
— ſalij.
— rozemarijn.
— vlierbloemen.
— lavandelbloemen.
— komijn.
— wilde wijngaardwortel.
— notenmuscaat olie.
— cajeput olie.
— coulilaban olie.
— foelie olie.
— kamfer.
— ammoniak gom en verſcheidene andere gommen.
— geele en ſpiegelharſen.

Het ammoniakzout.
— ſalpeter.
— keukenzout.
— wijnſteenzout, door de vochtigheid der lucht opgelost.

De geest van het ammoniakzout.
— gemeene en ſpaanſche zeepen.
— kwik.
— kwikpleister.
— ammoniakpleister.
— komijnpleister.
— zamengeſtelde diachylonpleister, en dergelijken.

Niet alle deze middelen echter zijn gelijkerhand van die uitwerking, in alle gevallen zonder onderſcheid: integendeel, bij ontſteekingen moet men van geene anderen derzelve gebruik maken, dan van de minst prikkelende plantaardige: bij kneuzingen en hoofdwonden, van dezulken die meerder prikkelen, en van de zouten: bij langduurige doch oplosbare gezwellen, van even deze zelfde, en van de gom-, zoowel als van de zeepachtige: en bij aanhoudende zinkingpijnen, van de olie- en geestachtige.

ACHTSTE HOOFDDEEL.

Ettermakende middelen.

Door ettermakende middelen (*ſuppurantia*)

verſta ik dezulke, die één of meer der noodzakelijke toevallen, tot het bereiden van etter, door eene algemeene werking of door eene bijzondere hoedanigheid, verwekken, voortbrengen, of begunstigen: hier toe behooren:

In de eerste plaats: allen, die de warmte en vochtigheid eens ontſtoken deels onderhouden, door het afweren der buitenlucht; hoedanig zulks ook zijn moge.

In de tweede: allen die door de deelen, waarop men hen aanwendt, te ontſpannen en te verſlappen, derzelver zwelling en verbreeking gemakkelijk maken; gelijk, bij voorbeeld, de ſlapmakende middelen, te voren beſchreven.

In de derde: allen die eene te groote ontſteeking palen ſtellen en verminderen; onder anderen:

De waterlinzen.
— zuuring.
— zuure appelen.
— ſalpeter, en
Het ammoniakzout.

Voor zoo veel betreft de enkelen; en voor zoo veel de zamengeſtelden aangaat:

De pepulierzalf.

In de vierde: alle dezulken, die de poren der huid toeſtoppen, en hierom den naam dragen van

toeſtoppende middelen (*constipantia*); bij voorbeeld:

Allerleie oliën, vetten, mergen, zalven en taaije pleisters.

De harſen, zoo de geele als de ſpiegelhars.

— gemeene en Burgundiſche pik.

In de vijfde: alle die de warmte der deelen vermeerderen; 't zij op zich zelven en zonder eenige voorbereiding, 't zij vermengd tot de eene of andere gedaante: inzonderheid:

Meel met honig.

Het zuurdeeg.

— dilzaad.

— komijnzaad.

— venkelzaad.

— mostaardzaad.

De baſilikom.

— majolijn.

— wijnruit.

— kruisënmunt.

— kamillebloemen.

— ſaffraan.

— peper.

— gember.

— knuflook.

— uijen en meer anderen.

In de zesde en laatſte plaats: alle zeer ſcherpe middelen, mits vermengd met zachtere, bij voorbeeld:

De osſegal.
— zwarte zeep.

Om van elk dezer opgetelde middelen al dat nut te hebben, 't welk zij aanbieden, moet men in derzelver keuze zig regelen, overeenkomſtig den verſchillenden ſtaat der ontſteeking — de mindere of meerdere werkzaamheid der natuur tot ettermaking — den verſchillenden ouderdom en ligchaamsgeſteldheid des lijders — en de hoegrootheid der bijzijnde toevallen.

Buiten en behalve de tot verzwering neigende ontſteekingen en onſtokene gezwellen, bedient men zich nog van de ettermakende middelen; doch als dan onder den naam van dragtverwekkende (*digeſtiva*), bij gekneusde en geſchotene wonden, en bij droogge zweren: men verkiest echter, als de droogte dezer gebreken af hangt van ontſteeking, de verſlappende en verkoelende ſoort derzelve; en als zij zulks doet van gebrek aan levenskrachten, de ſoort der verwarmende, ſpecerijachtige en prikkelende.

NEGENDE HOOFDDEEL.

Afvegende of zuiverende middelen.

Afvegende middelen (*detergentia*) of zuiverende (*mundificantia*) worden die genoemd, welke eene zwerende wonde, of eene eigenlijk

dus

dus genoemde zweer, waarin eenigerhande slijmige, spekkige, rotte of doode korsten, die derzelver heeling beletten, aanwezig zijn, daar van zuiveren en in het geval stellen van te kunnen geheeld worden.

Het getal dezer middelen, bij de schrijvers doorgaans gemeld, is zeer groot: gene derzelve echter behoort men als zoodanigen te beschouwen, dan die tegengesteld zijn aan de allezins blijkbare natuur en oorzaak der aanwezige onzuiverheid, welke laatste vooral, heel zeer verschillend is en veeltijds meer een Genees- dan Heelkundig bestuur vordert.

Voor zoo veel men, met dit alles, kan zeggen, dat dezelve betrekkelijk zijn tot zoodanige onzuiverheden, als door plaatselijk aangelegde middelen kunnen en moeten overwonnen worden, behooren daartoe:

De drooge spons.
Alle zeepen en zeepachtige middelen.
Veele bittere.
De meeste balsemachtige.
Allerleie prikkelende.
Veele zuure, loog- en midden-zoutige.
Sommige geestige, en
Eenige bijtmiddelen.

De drooge spons, voor den tijd van vier- en - twintig uuren aangelegd en alsdan wegge-

nomen, is in de daad, ter zuivering van ſpekkige zweeren, die op zich zelven beſtaan, een der beste middelen welke mij bekend zijn.

Van de zeepen, zijn ten dien einde, vooral in gebruik, de gemeene zeep, in water geſmolten en als eene ſtoving aangewend; gelijk ook, de ſpaanſche zeep, met wat wijnſteenzout en honig vermengd; inzonderheid bij zweerende klier- en vetgezwellen.

Van de zeepachtige middelen komen als zoodanig, boven anderen, in aanmerking:

Het water, waarin zeepkruid, zoo lang geſchud is tot het ſchuimt.
— ſap van den ſuikereiwortel.
— — van den wortel, den ſteel en de bladen der paardebloemen.
De verſche aardrook.
— ſuiker.
— honig.
— roozenhonig.
— honig van de ſtinkende gouw, en honig van het bingelkruid.

Van de bittere middelen zijn, ter zuivering van zweeren, genen zoo vermogend, als:

De gentiaanwortel.
— koortsbast.
Het knuflookkruid, en
— wormkruid, afgekookt in water, gelijk ook:

De myrrhe, en
— aloë.

Van de balſemachtige middelen zijn ten dezen opzigte, de voornaamſten:

De wondbalſem.
— peruviaanſche balſem, en
— vloeibare ſtorax.

Onder de prikkelende plantaardige middelen zijn de meest zuiverende:

De alſem.
— wijnruit.
— ſalij.
— gezegende distel.
— waterlook, en
— kamillebloemen.

Van de zuure, loog- en middenzoutige middelen, zijn de vermogendſten:

Het ammoniakzout.
De borax, en
— nedergedrupte wijnſteen-olie.

Van de geestige, vooral met betrekking tot ſpekkige zweeren, is een der meest zuiverende:

De geest van het ammoniakzout, in eene kleine hoeveelheid, met eenige dragtverwekkende zalf vermengd:

En ter zuivering, zoo wel van deze, als van de rotte en wormzweeren:

De terpentijngeest, met een penſeel aan-

gestreken, of vermengd met eene dergelijke zalf, gebruikt.

Gelijk ook, bij zeer rottige en bloedende zweeren, afhankelijk van scheurbuik:

De geest van koperrood, gevoegd bij een afkooksel van den koortsbast.

Van de bijtmiddelen worden ter zuivering der zweeren naauwelijks eenige anderen gebruikt dan:

De gebrande aluin.

— roode neêrgeslagen kwik.

Het geel kwikwater, en

— kwikwater van PLENCK voor het beenbederf.

Onder de zamengestelde zuiverende middelen, die in de apotheken nagehouden worden, zijn de gebruiklijksten:

De Egyptische zalf.

— storaxzalf.

— bruine zalf van WURTSZ. en

— tabakszalf volgens de *Augsburgsche apotheek.*

De zuiverende zalven van SCHWENCKE en PLENCK, zijn echter niet minder aanprijsbaar.

TIENDE HOOFDDEEL.

Heelende middelen.

Door heelende middelen (*consolidantia*) verstaat men dezulke, die eene zuivere wond of zweer tot genezing brengen.

Men onderscheidt dezelve doorgaans

In vleeschmakende (*incarnantia, sarcotica*)
In velmakende, (*epulotica*) en
— likteekenmakende, (*cicatrisantia*)

De vleeschmakende zijn over het geheel gene anderen, dan die de beletſelen, welke zich tegen de werking der natuur, in het genezen der wonden of zweeren aankanten, uit den weg ruimen; en hierdoor in ſtaat ſtellen, om dezelve te kunnen voltrekken.

Deze beletzelen, voor zoo veel dezelve door dergelijke middelen kunnen weggenomen worden, zijn hoofdzakelijk: ontſteking; eene hier van, of van andere oorzaken, afhangende, te kleine of te groote verettering; eene verettering, die te dun, te ſcherp, of op eenige andere wijze, kwalijk geſteld is; de vereelting van de randen der zweer; en ſponsachtig vleesch, uit derzelver grond opwasſende.

Vleeschmakende middelen, derhalve zijn:

Met opzigt tot zulke wonden of zweeren, als vergezeld zijn van eene merkelijke ontſteking, alle laauwe ſlapmakende en verkoelende ſtovingen of pappen; vooral de laatſten.

Met betrekking tot zoodanigen, waarbij, onafhankelijk van ontſteking, eene te kleine verettering plaats heeft, alle verſterkende en prikkelende middelen.

Ten aanzien derzulke, waarin eene te ſterke

verettering plaats heeft; allerleie opslorpende, zamentrekkende en droogende.

Met opzigt tot zweeren, wier uitvloeijende etter te dun, te scherp, of op eenige andere wijze kwalijk gesteld is; alle verdikkende, omwindende en verbeterende middelen.

Met betrekking tot de vereelting van de randen eener zweer; alle weekmakende middelen in 't gemeen, en de spiegelhars, met dergelijke zalven vermengd, in 't bijzonder; of wel, eenig bijtmiddel.

Ten aanzien eindelijk van zweeren, met sponsachtig vleesch bezet; alle sterk zamentrekkende en sommige bijtmiddelen.

Daar met dit alles verscheidene wonden en zweeren zeer wel genezen, alleen door haren grond en randen, van den beginne af, in eenen natuurlijken staat te houden, en voor de werking der buitenlucht te beveiligen; en daar men ook in dit geval eene vleeschgroeijing ondersteld heeft, kan men nog als vleeschmakende middelen beschouwen, zoo als men altoos gedaan heeft, alle zoodanigen, welke zoo wel het eene als het andere uitwerken; bij voorbeeld:

De wondbalsem.
— mexikaansche balsem.
— peruviaansche balsem.
— essentie van de myrrhe, en dergelijken.

Van de velmakende middelen is hetzelfde waar als van de vleechmakende: er zijn namelijk geene middelen, welken vel, dat er niet is, doen geboren worden; maar wel zulken, die het vel of de huid van den omtrek eener zweer, doen naderen naar derzelver middenpunt, en op deze wijze hare genezing meerendeels of geheel doen ſtandgrijpen.

Tot dezen behooren inzonderheid:

Alle eenigzins zamentrekkende ſlijmen.
—— zeer zachte balſemachtige middelen.
—— harſen, mits van hare weekmakende deelen ontbloot.
—— omwindende middelen eindelijk, welke wij hierna zullen optellen.

Met de likteekenmakende middelen is het nogtans anders gelegen; als zijnde er waarlijk zodanigen, die, door de oppervlakte eener voorgenoemde wonde of van eene zweer op te droogen, dat gene maken, aan 't welke men bepaaldelijk den naam geeft van likteeken; en wel,

In de eerſte plaats, alle opſlorpende en aardachtige middelen; bij voorbeeld:

Droog draadplukſel.
Beenderen van dieren.
Oesterſchelpen.
Kreeftsoogen.
Kralen.

Bolus.

Beenlijm, en meer anderen.

In de tweede: alle mineralen, die door eenig bijgemengd zuur, tot zout worden; of zulki zijn uit hunnen eigen' aard; onder anderen:

De afgezoete kalk van koperrood.
— zamentrekkende ſtaalſaffraan.
— bloedſteen.
— loodſtoffen in 't algemeen.
— kalmintſteen.
— aluin.

In de derde en laatſte plaats:

Alle zamentrekkende en tegelijk ſtoppende middelen.

Sommige bijtmiddelen, zoo zeer verzacht, of dus voorzigtig aangeſtipt, dat ze naauwelijks eenig gevoel van pijn verwekken.

ELFDE HOOFDDEEL.

Prikkelende middelen.

Prikkelende middelen (*ſtimulantia*) noemen wij met SCHWENCKE, dezulke, wier deelen zoo ſcherp, of dus bewegelijk zijn, dat daardoor de beweging der vaten vermeerderd en de loop der vochten verſneld wordt.

Wij betrekken, met hem, tot dezelven:

Alle doorſnijdende zouten; bij voorbeeld:

Het gemeene zout.

— ammoniakzout.

— bergzout.

— alſemzout.

— wijnſteenzout, en

De potasch.

Alle zepen; onder anderen:

De gemeene zeep.

— wijſteenzeep.

— zeepbalſem, in de *Edenburgſche apotheek* beſchreven, en

— uiterlijke levensbalſem, die bereid wordt uit terpentijnolie, wijnſteenzout, ammoniakzout en ſpaanſche zeep.

Veelerleie geesten; vooral:

De alcohol.

— ammoniak-geest.

— lavendel-geest.

— rozemarijn-geest.

— kruisënmunt-geest.

— geest van het citroenkruid.

— geest van het moederkruid.

Alle vlugge zouten; bij voorbeeld:

Het vlug olieachtig zout.

— vlugtig zout van hertshoorn.

— vlugtig barnſteenzout.

Het vlug amoniakzout.

Alle welriekende, eenigzins ſcherpe en vlug-geestige gewasſen; te weten:

De alſem.
— averuit.
— betonie.
— veldcypres.
— laurierbladen.
— lavas.
— majolijn.
— malrove.
— kruisënmunt.
— tabak.
— rozemarijn.
— wijnruit.
— ſalij.
— waterlook.
— thijm.
— brandnetelen.
— kamille, vlier- en nagel-bloemen.
— jenever- en laurier-beziën.
— wilde wijngaardwortel.
Het moederkruid.
— citroenkruid.
— komijnzaad.
— venkelzaad.
— mostaardzaad.

Alle ſterkriekende gommen, namelijk:

De duivelsdrek.
— ammoniakgom.
— gom animi.
— benzoin.
— euphorbium.
— mastik.
— myrrhe.
— wierook.
— kamfer.
— ftorax.

Veelerleie zalven en pleisters eindelijk; onder anderen:

Het vlugtig fmeerfel.
De zenuwzalf.
— ftoraxzalf.
— tabakszalf.
— faffraanpleister.
— zamengeftelde diachylonpleister.
— zeeppleister.

Van de prikkelende middelen, bedient men zich met voordeel, in alle gebreken, welke gegrond zijn op eene al te zwakke, 't zij algemene, 't zij plaatfelijke levenskracht: bij allen in tegendeel waar die kracht te groot is, moeten ze vermijd worden: geen gebrek nogtans is er, waarbij ze derwijze fchadelijk zijn, als het knoestgezwel en de kanker: men hoede zich derhalve zorgvuldiglijk, voor hen bij dezen te gebruiken.

TWAALFDE HOOFDDEEL.

Roodmakende middelen.

Door roodmakende middelen (*rubefacientia*) verſtaat men de zoodanigen, waarin het prikkelend vermogen, daarin opgeſloten, tot zoo verre gaat, dat ze de huid ter plaatſe hunner aanwending, eene ontſtekingachtige roodheid doen aannemen, en zelfs ſomwijlen daarop, vele kleine waterblaasjes doen geboren worden.

Daar deze middelen, ten aanzien van hunnen aard en uitwerking, in genen deele verſchillen van de aantrekkende, welke wij hierna beſchrijven moeten, zullen wij dienaangaande thans niets wijders aanmerken, dan, dat men daaraan, als ze vele kleine waterblaasjes maken, den naam geeft van *epispastica*; en, wanneer ze uit zuurdeeg, met mostaard vermengd, beſtaan, dien van *ſinapismi*.

DERTIENDE HOOFDDEEL.

Blijnmakende middelen.

Blijnmakende middelen (*veſicantia*), zijn, door welke de opperhuid afgeſcheiden wordt van de huid, bij wijze eener blijn, met een waterachtig vocht opgevuld.

Tot de klasse dezer middelen betrekt men eenigzins:

De kellerhals, of liever derzelver bast, bekend vooral onder den naam der schors van de garou:

Dog bijzonder:

De spaansche vliegen, tot poeder gemaakt, en vermengd met de koningszalf, of, dat beter is, met de melilooten of eenige andere dergelijke pleister.

— spaansche vliegenpleister, volgens de *Amsterdamsche apotheek*, als een der besten zijnde van allen.

De schors der garou, kan zoo wel gedroogd als versch gebruikt worden: in het eerste geval echter, moet men ze eenige uuren te voren, in een weinig water te weeken leggen.

De beste wijze waarop men zich van dit middel bedienen kan, is deze: een stukje van een halven duim in 't vierkant, wordt met zijne binnenste witachtige oppervlakte, gelegd op eene te voren bepaalde plaats, die doorgaans dezelfde is, als die der fontenellen, en hierop bevestigd, door een kleefpleister, een' drukdoek en een kringswijze aangelegd windsel: alle vier-en-twintig uuren, verwisselt men dit stukje met een ander, en houdt hiermede aan, tot er eene onthuiding, met eene slijmige korst

bezet, plaats grijpt: alsdan wordt het gebruik van dien bast opgeſchort, en doet men deze korst afſcheiden, onder den aanleg van de blaauwe beſchermpleister: zelden verloopen er meer dan drie of vier dagen, om die ſcheiding te voltooijen en de bedoelde vochtsontlasting te doen ſtand grijpen: men onderhoudt de laatſte vervolgens, door een' dagelijks herhaalden aanleg van gemelden bast; en beteugelt haar, als ze te ſterk is, door ſlechts één of twee dagen te verbinden, alleenlijk met voorgenoemde pleister.

Hoedanig een gebruik men maakt van de ſpaanſche vliegenzalf of de ſpaanſche vliegenpleister, is bekend: zij oefenen hunne uitwerking, bij alle menſchen, geenzins in eenen zelfden tijd, maar, bij den eenen vroeger, bij den anderen later: de ouderdom, het maakſel van de huid en de levenskracht, bij onderſcheidene menſchen, gelijk wij te voren aangemerkt hebben, verſchillend, bepalen inzonderheid deze verſcheidenheid, geſteld namelijk dat ze in eene zelfde ſterkte aangelegd worden.

Van de ſchors der garou bedient men zich bij voorkeur, bij zinkingachtige oogontſtekingen en tandpijnen; bij langduurige huidziekten van het hoofd; bij oorvloeijingen, bij ſchrofuleuze en zúchtgezwellen; bij verlammingen zelfs ſomwijlen; en bij zoo vele andere ziekten, als

men denkt dat met eene ontaarding der vochten verbonden zijn.

De gevallen waarin de ſpaanſche vliegenpleisters inzonderheid aanprijsbaar zijn, zullen, daar we ſpreken van de aantrekkende middelen, worden aangewezen.

VEERTIENDE HOOFDDEEL.

Bijtmiddelen.

Onder den naam van bijtmiddelen (*cauſtica*) begrijpt men alle zoodanige middelen, als op eene min of meer pijnlijke wijze, de huid en onderliggende deelen, tot eene kleinere of grootere diepte doorknagen en in eene doode korst veranderen, welke de natuur niet dan door den weg van verettering kan doen afſcheiden.

De gebruikelijkſte dezer middelen zijn:

De gebrande aluin.
— dijtſteen.
— helſche ſteen.
— roode en witte neêrgeſlagen kwik.
— ſpiesglasboter.
— zevenboom.
Het kwikwater.
— geel bijtend kwikwater.
— ſpaansch groen.
— zeezoutzuur.

Het vitrioolzuur.
— salpeterzuur.
De nagelolie, en
Alle soorten van koperrood.

De gebrande aluin en het poeder van den zevenboom, wordt inzonderheid gebezigd tot het verteeren van welig vleesch in zweeren.

Van den bijtsteen bedient men zich, zoo als hij is, tot het openen der ettergezwellen; en in eene zeer kleine hoeveelheid gesmolten zijnde in water, tot het onderhouden der dragt van den dollen hondsbeet.

De helsche steen, dient insgelijks tot het openen van ettergzwellen; tot het verteeren van welig vleesch, en, met eene luchtige hand aangestipt wordende, tot het genezen zelfs van zweeren, die, offchoon oppervlakkig en zuiver zijnde, niet tot een likteeken kunnengebragt worden.

De roode neêrgeslagen kwik gebruikt men voornamelijk, ter verbetering van den kwalijk gestelden grond van sommige zweeren: ter verteringe van vleezige uitwassen, en ter genezinge zoo van de hoofdschurft, als van de schurft der oogleden; mits, in de twee laatste gevallen vermengd met zachte vetten.

Van de witte neêrgeslagen kwik, wordt zeldzaam gebruik gemaakt, anders dan in schurftzalven en ter genezinge van venerische zweeren.

De

De bijtende kwik, in eene hoeveelheid van tien greinen, met vier oncen water en een weinig heulfap vermengd, wordt als een der beste zuiverende middelen voor veelerhande zweren aangeprezen: hoedanig men zich daarvan bedienen kan, ter ftelping van den bloedvliet uit gekwetfte diepliggende flagaderen, heb ik bevorens reeds aangemerkt.

De fpiesglasboter wordt vooral gebruikt, ter wegneming der vereelde randen van fommige zweren; ter genezing van wratten, en ter beteugeling der druifgezwellen; doch moet in het laatfte geval, met zeer veel voorzigtigheid aangebragt worden.

Het kwikwater gebruikt men inzonderheid, bij de venerifche wratten en vijggezwellen.

Het geel bijtend kwikwater, wordt ter verteering van het overtollige vleesch, en het zuiveren en heelen van verouderde zweren bijzonderlijk aangewend.

Van het fpaansch groen wordt naauwelijks eenig gebruik gemaakt, dan ter zamenftelling van fommige zuiverende zalven en pleisters.

Het zeezoutzuur, het vitrioolzuur en het falpeterzuur, dienen vooral tot het uitroeijen van vleeschgezwellen, en ter genezing van rotte, bloedende en fcheurbuikige zweren: de twee eerften echter meer dan het laatfte.

Van de nagelolie, bedient men zich met vrucht, bij het beenbederf en ter ſtilling van de tandpijn, uit een bedorven tand oorſpronkelijk.

De verſchillende ſoorten van koperrood eindelijk, bezigde men voormalen dikwijls tot het wegbijten van weelig vleesch in zweren, en ter bloedſtelping; doch tans zeer zeldzaam: van de witte vitriool echter, maakt men als nog gebruik, om de zak van geopende beursgezwellen te doen afſcheiden en bij oogontſtekingen: van de groene, in bederfwerende omſlagen bij de verſterving.

De bereidſels van de eene en andere, bij de heelmeesters in gebruik, zijn het vitrioolwater voor de oogen; het bloedſtelpend vitrioolwater; het wit en rood gecalcineerd vitrioolpoeder; de vitrioolaarde, en, gelijk we reeds gezegd hebben, de vitrioololie en geest.

Een bijtmiddel, 't welk als zoodanig naauwelijks in gebruik is, doch ik hier nog moet bijvoegen, is de levendige kalk, waarvan VOGEL zegt, en met eene proefneming op zig zelven bewijst, dat, met ſpaanſche zeep tot een deeg gemaakt zijnde, de genezing bewerkt der moedervlekken.

VIJFTIENDE HOOFDDEEL.

Aantrekkende middelen.

Aantrekkende middelen (*attrahentia*) noemt men dezulken, die de vochten, in eene grootere hoeveelheid dan natuurlijk, doen vloeijen naar dat deel waaraan ze worden toegepast.

Van zoodanigen aard zijn in 't algemeen:

Alle prikkelende middelen.
— verdeelende, ontbindende en verdunnende.
— week- en slapmakende warme stovingen, pappen en baden.
— blijnmakende middelen.

In 't bijzonder betrekt men tot dezelven:

De pik.
— harst.
— mastik.
— wierook.
— vuurwortel.
— mostaard.
— peper.
— gember.
— peperwortel.
— muurpeper.
— uijen.

De brandnetels.

Het knuflook, en dergelijken.

Deze zelfde middelen, voor zoo veel ze de huid, ter plaatſe waar men hen aanlegt, doen rood worden, noemt men roodmakende; en als ze op een ander dan het lijdend deel gelegd worden, met oogmerk om den vloed der vochten vandaar af te wenden, afleidende (*derivantia*)

Als aantrekkende bedient men zich daarvan inzonderheid, bij de voedeloosheid en verlamming der deelen; ter verhaasting der doorbraak van ſommige ettergezwellen; ter zuivering van eenige zweren; ter genezing van vastzittende zinkingpijnen, en om eene teruggedrevene huidziekte te doen wederkeeren, naar de plaats voormaals daardoor beſlagen.

Als afleidende komen ze vooral te pas, in keel- en andere inwendige ontſtekingen; bij zinkingachtige oogontſtekingen, tand- en oorpijnen; bij hoofdwonden met eene ſchudding der herſenen, en in alle andere zoodanige gevallen, als de vermindering vorderen van den toevloed der vochten naar het aangedane deel.

ZESTIENDE HOOFDDEEL.

Pijnſtillende middelen.

Door pijnſtillende middelen (*anodyna*) verſtaat men, in eenen ruimen zin, alle de zoodanigen, als eene beſtaande pijn verminderen of doen ophouden, op welke eene wijze zulks ook zijn moge: in een' engen zin, alleen die genen welke zulks doen door het zintuig des gevoels te verſtompen, en min of meer onvatbaar te maken, voor de gewaarwording eens prikkelend vermogen.

Tot de klasſe der eerſten, worden door ſommigen gebragt, alle die de bekende oorzaak eener beſtaande pijn wegnemen; bij voorbeeld: de afſnijding eener gedeeltelijk gekwetste zenuw; de branding eener blootliggende zenuw; de aaneenhechting der lippen eener gapende wonde; de herſtelling van gebrokene of ontwrichte beenderen; de binnenbrenging van uitgewekene en min of meer beklemde ingewanden; het openen eens ettergezwels, of van eene etterholte en wat dergelijke meer zijn; dan, deze allen zijn kunstbewerkingen, geene heelmiddelen.

Waarlijk pijnſtilendde middelen van deze ſoort, zijn alleenlijk:

Alle verſlappende, verkoelende en oplosſende middelen, in 't geval van ontſteking.

Allerleie afleidende, in 't geval van bepaalde zinkingpijnen.

Alle verbeterende of bederfwerende middelen, in ſcheurbuikige, kropzeerige, pokkige en rotte zweeren.

Alle omwindende middelen eindelijk, in 't geval van ontvellingen, ſmartingen, oppervlakkige brandingen en huidbarsten.

Tot de laatſte klasſe behooren, alle verdovende middelen (*narcotica*), inzonderheid:

De ſaffraan.
— ſcheerling.
— nachtſchade.
— belladonna.
— maankoppen.
Het bilzenkruid, en
— heulſap;

doch meer als ze inwendig, dan als ze uitwendig toegediend worden.

Van de verdovende middelen wordt zelden gebruik gemaakt, dan wanneer de oorzaak der pijn onbekend, of deze zoo hevig is dat derzelver voortduuring toevallen dreigt, welke verhoed moeten worden.

ZEVENTIENDE HOOFDDEEL.

Verbeterende middelen.

Verbeterende middelen (*corrigentia*) zijn gene anderen, dan die het bederf der vaste deelen, in zweren en verſtervingen, te keer gaan, en hierom ook den naam dragen van bederfwerende (*antiſeptica*).

Meestal wordt boven alle anderen, als een zoodanig middel beſchouwd, de koortsbast, doch deze is zulks veel minder dan,

De kamillebloemen.
— virginiaanſche ſlangenwortel.
— wilgenbast.
— bast der wilde kastanje.
— eikenbast.
— waterlook.
— wijnruit.
— alſem.
— kamfer.
— myrrhe.
— wijnazijn.
— brandewijn.
— terpentijngeest.
Het vitrioolzuur.
— zeezoutzuur.
De vaste lucht,

en verſcheidene anderen, ſpeccrijachtige, zamentrekkende, bittere, zoute of geestachtige middelen, mits met oordeel, dat is te zeggen, overeenkomſtig den bijzonderen aard des gevals aangewend.

AGTTIENDE HOOFDDEEL.

Omwindende middelen.

Zoodanige middelen, welke de blootliggende oppervlakte der deelen, die een pijnlijk gevoel verwekken, als met een zacht vernis bekleden, en voor de aandoening der lucht of van eenige andere zelfſtandigheid beveiligen, noemt men omwindende (*obvolventia*).

Tot de klasſe van dezen behooren, alle olieën, vetten en ſlijmen, die noch reuk noch ſmaak hebben; doch inzonderheid:

De amandelolie.
— lijnolie.
— eijerolie.
— melkroom.
— ſlijm van kweepitten.
— —— —— het vioolzaad.
— —— der Arabiſche gom.
Het eiwit.

Van de eene en andere dezer middelen, bedient men zich met voordeel, in de ontvellin-

gen van allerleie ſoort; bij de barsten der lippen, tepels en van andere deelen; tegen het doorliggen; bij zeer pijnlijke wonden en zweren; bij verſcheidenerleie brandingen; in de drooge oogontſteking, en dergelijken.

Buiten en behalve deze meest gebruikelijke omwindende middelen, zijn er nog anderen, die niet minder als zoodanig moeten beſchouwd worden, offchoon men meestal gewoon zij dezelven tot andere klasſen te betrekken.

Dezulken zijn vooral:

De bladen en bloemen van het wollekruid, in melk gekookt.

— heemstwortel, op dezelfde wijze bereid.

— ſtijfzel, in water ontbonden.

Het kikvorsch ſchot, gekookt in olie, en koud aangelegd.

De eenvoudige zalf volgens de *Edenburger apotheek.*

— lipzalf van ROZENSTEIN.

— witte zalf, volgens de *Amſterdamſche apotheek.*

Het walſchot, naar het voorſchrift van PLENCK, in de hoeveelheid van anderhalf lood, met een half lood witte was en twee oncen olie vermengd.

NEGENTIENDE HOOFDDEEL.

Bevochtigende middelen.

Bevochtigende middelen (*humectantia*) worden die genoemd, welke de droogte, ſtrak- en ſtramheid der deelen, gelijk ook het droogſtaan van wonden of zweren, te gemoet komen.

Men betrekt daartoe vooral:

Laauw water.
Laauwe melk.
De afkookſels der meelachtige zaden en van ſlijmige planten, in de eene of andere dezer vochten.
— uitgeperste olieën.
— ſlijmen van kweepitten en der Arabiſche gom;

doch, van deze allen, zijn de drie eerſten de vermogendſte.

TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Droogende middelen.

Droogende middelen (*ſiccantia*) zijn, die het vocht eener zweer, of wel van een gansch

deel, tot zich trekken; 't zij ze zulks doen op eene werktuigelijke wijze, of door eene zamentrekkende kracht, daarin opgesloten.

Als zoodanigen beschouwt men inzonderheid:

Droog pluksel.
De drooge spons, over eenige losse pluksseldraden heen gelegd.
— armenische aarde.
— gezegelde aarde.
— kalmintsteen.
— menie.
— zinkbloemen.
— aluin.
Het draakenbloed.
— krijt.
— oogniet.
— zilverglit.
— loodwit, en
De loodsuiker;

gelijk ook de bereidselen, uit sommige van dezen; bij voorbeeld:

Het gealuinde pluksel.
— loodwater van GOULARD.
De kalmintpleister.
— loodpleister, en dergelijken.

Sterk vloeijende zweren, welke, uit hoofde eener te groote slapheid van het daarin opgroeijend vleesch, moeijelijk te genezen zijn; won-

den die zich in hetzelfde geval bevinden; de roos; de ſmartingen en de ontvellingen, zijn de ziekten, in welken derzelver gebruik bijzonderlijk wordt aangeprezen.

EEN-EN-TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Verwarmende middelen.

Verwarmende middelen (*calefacientia*) kan men noemen; alle die hunne ingeſlotene warmteſtof aan het deel, waarop ze gelegd worden, mededeelen; en dezulken, die daarin, door wrijving of ſchuuring, warmte doen geboren worden.

Tot de ſoort der eerſten, behooren in 't lagemeen: alle prikkelende, ſcherpe, geestige, ſpecerijachtige en harsachtige middelen: in 't bijzonder:

De kamfer.
— myrrhe,
— genevergom.
— wijngeest.
— geest van het ammoniakzout.
— —— —— verſcheiden ſpecerijachtige gewasſen.
— zeeuijen.

Het mostaardzaad en meer anderen.

Tot de ſoort der laatſten: de ſchuijeringen met ſtevige ſchuijers, en de wrijving met enkele of bewierookte grove doeken.

De ziekten, waarin deze middelen vooral te pas komen, zijn over het geheel dezelfde als waarbij het gebruik van prikkelende middelen is aangewezen; doch inzonderheid, ſommige langduurige gezwellen; zinkingachtige pijnen, en die ſoort van verſterving, welke berust op eene verminderde levenskracht, 't zij van het geheele ligchaam, 't zij van het lijdend deel. Ter opwekking van het ſchijnbaar verloren leven bij drenkelingen, zijn dezelven insgelijks van de beste uitwerking.

TWEE-EN-TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Verkoelende middelen.

Verkoelende middelen (*refrigerantia*) zijn, die, als ze op eenig deel van het ligchaam worden aangelegd, daarin, eene grootere mate van koude dan natuurlijk is, doen geboren worden, of voor 't minst, eene ziekelijke warmte, daarin plaats grijpende, verminderen.

Als de gemeenzaamſte en tevens de voornaamſte derzelven, moet men beſchouwen:

Koud water.

Sneeuw.

IJs.

Eene waterige ſmelting der ſalpeter, of van het ammoniakzout.

Alle zoodanige gewasſen als overvloeijen van water.

—— plantaardige zuuren.

De karnemelk.

— azijn van zilverglit.

Het azijnwater, en dergelijken.

Men bedient zich van dezelven inzonderheid, doch naar eisch der gevallen uitgekozen, bij hoofdwonden; bij ontſtekingen; bij het bevriezen in het eerſte oogenblik, en bij die ſoort van beklemde breuken, welke door eene ingeſlotene en ijl gewordene lucht, zich in een' ſtaat bevinden van beklemming.

DRIE-EN-TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Niesmiddelen.

Zoodanige middelen, welke de afſcheiding en uitwerping van het ſlijm, uit de neusholten,

door niezing te verwekken, bevorderen; of die altans, wanneer men dezelven opſnuift, niezing doen geboren worden, noemt men niesmiddelen (*ſternutatoria*).

Deze middelen zijn, ten aanzien hunner hoedanigheid, of weekmakend of prikkelend: in gevallen, waarbij een verdikte en taaije ſlijm in de neusholten is opgehoopt, zijn de eerſten, en waarbij eene vermeerderde afſcheiding deszelven moet plaats hebben, de laatſten aanprijsbaar.

Van alle niesmiddelen, is de ſnuiftabak de gemeenzaamſte: de gewoonte nogtans maakt dezelve, voor zeer vele menſchen, als zoodanig nutteloos.

Tot de minder gemeenzame behooren:

De majolijn.
— leliën van den dale.
— mansooren.
— ſuiker.
— witte nieswortel.
— euphorbium,
— zoete kwik.
— ſnuiftabak van SCHMUCKER.
— ſnuifpoeders van KLEBER, en
Het ſap van den rooden beetwortel.

Men bedient zich van deze middelen doorgaans, bij langduurige, vooral zinkingachtige

hoofdpijnen, bij oogontſtekingen van eenen zelfden of jichtigen aard; bij de zwarte zoo wel als bij de graauwe ſtaar; doch inzonderheid in den beginne; ter uitdrijving van gekorvene diertjes of eenigerlei andere vreemde ligchamen, in de neusholten gedrongen; en zelfs bij eene dreigende ſlymberoerte.

VIER-EN-TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Kwijlmiddelen.

De kwijlmiddelen (*ſialagoga*,) waardoor men dezulken verſtaat, die eenen min of meer ſterken kwijlvloed te wege brengen, worden, voor zoo veel dezelven tot de klasſe der heelmiddelen behooren, toegediend, bij wijze van kaauwmiddelen (*masticatoria*), of van inwrijvingen (*frictiones*).

De werking der kaauwmiddelen, heeft zeer veel overeenkomst met die der niesmiddelen: meestal, beſtaande uit eenigzins ſcherpe zelfſtandigheden, prikkelen ze, namelijk, het binnenſte bekleedſel van den mond, en bewerken daardoor eene meerdere afſcheiding van het ſpeekſel.

De bertramwortel.

— pimpernel.

De

De meesterwortel.
— engelwortel, en
— peperwortel,

zijn de gebruikelijkften van dezen.

Onder de kwijlmiddelen, die bij wijze van inwrijving gebezigd worden, zijn de kwikzalven de voornaamften

Van de eerften dezer middelen bedient men zich, onder anderen, tegen de tandpijnen, bij de verlamming van de tong en in het fpraakverlies.

Van de laatften wordt naauwelijks eenig gebruik gemaakt, dan ter geneezing der venusziekte en van den dollen hondsbeet: in het eerfte geval, fmeert men daarvan, dagelijks, eene halve of geheele drachma, in *Engeland*, aan de beenen, de lenden en de armen; in *Frankrijk* aan dezelfde deelen, maar bij afwisfeling; en vervolgt hiermede, tot er eene kwijling plaats grijpt, welke men, zoo lang het noodig fchijnt, op dezelfde wijze onderhoudt; in het laatfte geval, doet men zulks alleen in de wonde en aan den hals.

AANMERKING.

Tot het getal der heelmiddelen, worden door fommigen nog betrokken, de aderlating,

het koppen, de inkervingen, het electriſeeren, de wrijvingen, het klijsteeren, het dadelijk branden, het calvanismus of calvaniſeeren, en de verwijding van etterholten, of pijpzweeren.

Daar nogtans alle deze dingen gelijkelijk behooren tot den rei der kunstbewerkingen, en dezelven ook doorgaans, daar onder beſchreven worden, heb ik gedacht, dit voorbeeld niet te moeten opvolgen, maar dezelven met ſtilzwijgen te moeten voorbijgaan.

NEDERDUITSCHE EN LATIJNSCHE

NAAMLIJST

DER

HEELMIDDELEN,

welke in dit werkje voorkomen.

A.

Aloe . .	*Aloe.*
Aluin . .	*Alumen.*
Alſem . .	*Abſinthium.*
Alſem-zout .	*Sal Abſinthii.*
Amandel-olie .	*Oleum Amygdalarum.*
Ammoniak-geest .	*Spiritus Salis Ammoniaci.*
Ammoniak-gom .	*Gummi Ammoniacum.*
Ammoniak-pleister .	*Emplastrum de Ammoniaco.*
Ammoniak-zout .	*Sal Ammoniacum.*
Aardrook . .	*Fumaria.*
Arabiſche gom .	*Gummi Arabicum.*
Armeniſche aarde .	*Bolus Armena.*
Averuit . .	*Abrotanum.*
Azijn . .	*Acetum.*
Azijnwater .	*Oxycratum.*
Azijn van zilverglit .	*Acetum Lithargyri.*

B.

Baſilikom .	*Baſilicum.*
Baſt der wilde caſtanje.	*Cortex Hippocastani.*
Bathengel .	*Chamædrys.*

Beenderen van dieren .	*Osſa Animalium.*
Beenlijm .	*Osteocolla.*
Benzoin . .	*Gummi Benſoin.*
Bergzout . .	*Sal Gemmæ.*
Bertramwortel .	*Radix Pyrethri.*
Beſchuit . .	*Panis biscocta.*
Betonie . .	*Betonica.*
Bilzenkruid .	*Hyoscyamus.*
Blaauw koperrood .	*Vitriolum cæruleum.*
Bloedſtempend vitriolwater	*Aqua Styptica Vitrioli.*
Bloedſtempend vocht van LOOFF . .	*Liquor Stypticus* LOOFFII.
Bloedſtempend water van RABEL . .	*Aqua Styptica* RABELI.
Bloedſteen . .	*Lapis Haematitis.*
Boomwol . .	*Gosſypium.*
Boter . .	*Butyrum.*
Bovist . .	*Lycoperdon.*
Brandewijn . .	*Spiritus Vini.*
Brandnetelen .	*Urtica.*
Baunelle . .	*Prunella.*
Burgundiſche pik .	*Pix Burgundica.*
Bijtende opgeheven kwik.	*Mercurius ſublimatus corroſivus.*
Bijtſteen . .	*Lapis Cauſticus.*

C.

Cacauboter .	*Butyrum Cacao.*
Cachou . .	*Catechu. Terra Japonica.*
Cajeput-olie .	*Oleum Cajeputi.*
Citroenkruid . .	*Meliſſa.*
Coulilaban-olie .	*Oleum Culilaban.*

D.

Digeſtiefzalf .	*Unguentum digeſtivum.*
Dilzaad . .	*Semen Anethi.*
Dolmakende nachtſade .	*Belladonna.*
Drakenbloed .	*Sanguis Draconis.*
Duivelsdrek .	*Aſa Foetida.*

E.

Eenvoudige zalf, volgens de Edenburger Apotheek.	*Unguentum album ſimplex Pharmacopaeæ Edinburgenſis*
Eenvoudige witte zalf.	*Unguentum Album ſimplex.*
Eikenbast . .	*Cortex Querci.*
Eikenbladen .	*Quercus folia.*
Eiken-zwam. .	*Agaricus.*
Egyptiſche zalf .	*Unguentum Aegyptiacum.*
Eijerdooijers .	*Vitellus ovorum.*
Eiwit . .	*Albumen ovi.*
Enkele Diachylon-pleister.	*Emplastrum Diachylon ſimplex.*
Esſentie van de Myrrhe.	*Esſentia Myrrhæ.*
Euphorbium .	*Gummi Euphorbii.*

F.

Fenegriekmeel .	*Farina Fœnigræci.*
Florentijnſche lis .	*Iris Florentinæ.*
Foelie-olie .	*Oleum Macis.*
Fontijnwater .	*Aqua Fontana.*

G.

Galnooten . .	*Gallæ Quercinæ.*
Garst.- Gort .	*Hordeum.*
Gebrande aluin .	*Alumen uſtum.*
Gebrande beenderen van dieren . .	*Osſa Animalium calcinata.*
Gecalcineerd koperrood.	*Vitriolum calcinatum.*
Geele hars . .	*Reſina flava.*
Geele koningszalf .	*Unguentum Baſilicum flavum.*
Geel kwikwater .	*Aqua phagadenica.*
Geest van het citroenkruid.	*Spiritus melisſæ.*
Geest van hartshoorn .	*Spiritus Cornu Cervi.*
Geest van koperrood .	*Spiritus Vitrioli.*
Geest van het moederkruid.	*Spiritus Matricalis.*
Gember . .	*Zingiber.*
Gemeene zeep .	*Sapo Communis.*
Gemeen zout .	*Sal commune.*
Gentiaanwortel .	*Radix Gentiana.*
Gezegelde aarde .	*Terra Sigillata.*
Gezegende distel .	*Carduus Benedictus.*
Glaskruid . .	*Parietaria.*
Gom animi .	*Gummi Animæ.*
Gom dragant .	*Gummi Tragacanthi.*
Goudglit . .	*Zie* Zilverglit.
Goudglitzalf .	*Unguentum nutritum.*
Granaatbloemen .	*Flores Balaustiorum.*
Granaatſchellen . .	*Cortices Granatorum.*

H.

Hars . .	*Reſina.*
Haver . .	*Avena.*

Heemst	*Althea.*
Heemstwortel	*Radix Altheæ.*
Heemstzalf	*Unguentum Altheæ.*
Helſche ſteen	*Lapis Infernalis.*
Hertenvet	*Sevum Cervi.*
Hertstong	*Biſorta.*
Heulſap	*Opium.*
Holwortel	*Ariſtolochia.*
Honig	*Mel*
Honig van het bingelkruid.	*Mel Mercuriale.*
Honig van de ſtinkende gouw	*Mel Cheledonii.*
Huislook	*Semper vivum.*
Hyſop	*Hysſopus.*

J.

Jeneverbeziën	*Baccæ Juniperi.*

K.

Kaasjesbladen	*Malva.*
Kalk van koperrood	*Calx Vitrioli.*
Kalkwater	*Aqua Calcis.*
Kalmintſteen	*Lapis Calaminaris.*
Kalmintſteen-pleister	*Emplastrum de lapide Calaminari.*
Kamfer	*Camphora.*
Kamfergeest	*Spiritus vini Camphoratus.*
Kamillebloemen	*Flores Chamomillæ.*
Karnemelk	*Lac ebutiratum.*
Kellerhals	*Mezereum. Thymelia.*
Kervel	*Chaerefolium.*
Keukenzout	*Sal Commune.*

Klaverzuuring .	*Acetoſella Oxytriphyllum.*
Kikvorsſchot . .	*Sperma Ranarum.*
Knuflook . .	*Allium.*
Knuflookkruid .	*Alliaria.*
Komijn - pleister .	*Emplaſtrum e Cumino.*
Komijn zaad .	*Semen Cumini.*
Konings pleister .	*Emplastrum Baſilicum.*
Konings zalf	*Unguentum Baſilicum.*
Koorts - bast .	*Cortex Peruvianus.*
Koperrood . .	*Vitriolum.*
Koraalen .	*Corallia.*
Koud water .	*Aqua frigida.*
Kreefts - oogen .	*Lapides Cancrorum.*
Kruis en munt .	*Mentha.*
Kruis en munt - geest .	*Spiritus Menthæ.*
Kryt . .	*Creta.*
Kwikwater . .	*Aqua Mercurialis.*

L.

Lavas . .	*Leviſticum.*
Lavendel . .	*Lavendula.*
Lavendelbloemen .	*Flores Lavendulæ.*
Lavendel - geest .	*Spiritus Lavendulæ.*
Laurierbeziën .	*Baccæ Lauri.*
Laurierbladen .	*Lauria folia.*
Lelijen van den Dale .	*Lilium Convallium.*
Leeuwenvoet .	*Alchimilla.*
Lipzalf van ROZENSTEIN .	*Ung ad Labium* ROZENSTEI-NII.
Lood - azijn .	*Acetum Lithargyrii.*
Loodbalſem .	*Balſamus Saturni.*
Lood - extract .	*Extractum Saturni.*
Loodpleister .	*Emplaſtrum Diapompholygos.*

Loodwater van GOULARD.	*Aqua vegeto mineralis* GOULARDI.
Loodwit . .	*Cerussa.*
Loodsuiker .	*Saccharum Saturni.*
Lijnmeel . .	*Farina Lini.*
Lijnolie . .	*Oleum Lini.*

M.

Majolijn . .	*Majorana.*
Malrove . .	*Marrubium.*
Maankoppen .	*Capita Papaveris.*
Mansooren . .	*Asarum.*
Mastik . . .	*Mastiche.*
Melk . .	*Lac.*
Melkroom .	*Cremor lactis.*
Menie . . .	*Minium*
Mexicaansche balsem .	*Balsamum de Mecca.*
Moederkruid .	*Matricaria.*
Molenaars stofmeel .	*Farina volatile ex Molendibus.*
Mostaard . . .	*Sinapi.*
Mostaardzaad . .	*Semen Sinapi.*
Muurpeper .	*Illecebra.*
Myrrhe . .	*Myrrha.*
Myrt . .	*Myrtillus.*

N.

Nachtschade .	*Solanum.*
Nagelolie . .	*Oleum Caryophyllorum.*
Nedergedruipte wijnsteen-olie . . .	*Oleum Tartari per deliquium.*
Nootenmuscaat-olie .	*Oleum Nucis Moschatæ.*
Nooten-olie . .	*Oleum Nucum.*

O.

Oesterſchelpen .	*Testæ Oſtreorum.*
Olie van St. Janskruid .	*Oleum Hyperici.*
Olie van witte lelijen .	*Oleum Liliorum alborum.*
Olijf-olie .	*Oleum Olivarum.*
Oogniet . .	*Tutia.*
Osſengal . .	*Fel Bovillum, Taurinum.*
Osſenvet . .	*Sevum Bovinum.*
Overgehaalde azijn .	*Acetum deſtillatum.*
Overgehaalde wijngeest .	*Spiritus vini rectificatus.*

P.

Paardebloemen . .	*Taraxicum.*
Papaver-olie .	*Oleum Papaveris.*
Peper . . .	*Piper.*
Peruviaanſche Balſem .	*Balſamum Peruvianum.*
Plukzel . .	*Carpi.*
Pik . . .	*Pix.*
Potasch . .	*Cineres Clavellati.*

R.

Regenwater .	*Aqua pluvialis.*
Rood gecalcineerd koper-rood	*Vitriolum calcinatum rubrum.*
Roode neêrgeſlagen kwik.	*Mercuriuspræcipitatus ruber.*
Roode roozen .	*Roſæ rubræ.*
Roosmarijn .	*Rosmarinus.*
Roosmarijn-geest .	*Spiritus rorismarini. Seu Anthos.*
Rozenhonig .	*Mel Roſarum.*
Rozenzalf .	*Unguentum Roſatum.*

S.

Salpeter . .	*Nitrum.*
Salpeterzuur .	*Acidum Nitri.*
Salij . .	*Salvia.*
Sap van den rooden beetwortel. . .	*Succus Betæ rubræ.*
Sap van den Suikreiwortel	*Succus Radicis Cichorei.*
Saffraan . .	*Crocus.*
Saffraanpleister .	*Emplastrum Oxycroceum.*
Schapenvet . .	*Sevum Ovilli.*
Scheerling . .	*Cicuta.*
Sleedoorn . .	*Acacia.*
Slijm van Arabiſche gom.	*Mucilago Gummi Arabici.*
Slijm van kweepitten .	*Mucilago Seminum Cydoniorum.*
Slijm van vlooizaad .	*Mucilago Seminum Pſyllii.*
Spaansch groen .	*Viridi æris.*
Spaanſche vliegen .	*Cantharides.*
Spaanſche vliegenpleister.	*Emplastrum Veſicatorium.*
Spaanſche zeep . .	*Sapo Hispanus. Venetus.*
Spiegelhars .	*Colophonium.*
Spiesglas-boter .	*Butyrum Antimonii.*
Spons . .	*Spongia.*
Stokrozen .	*Malva Hortenſis.*
Storax .	*Styrax.*
Storax-zalf . .	*Unguentum de Styrace.*
Stijfzel . .	*Amylum.*
Suiker. . .	*Saccharum*

T.

Tabak . .	*Nicotiana.*
Tabakszalf . .	*Unguentum de nicotiana.*
Tarwenmeel . .	*Farina tritici.*
Terpentijn-geest .	*Spiritus terebinthinæ.*
Thijm (wilde) .	*Serpillum.*

U.

Uijen . . .	*Cepa.*
Uiterlijke levensbalſem.	*Balſamum vitæ externum.*

V.

Vaste lucht .	*Aer fixus.*
Veld cypres . .	*Chamepytis.*
Venkelzaad . .	*Semen Foeniculi.*
Virginiaanſche ſlangenwortel . .	*Radix Serpentaria Virginienſis.*
Vitriool-zuur .	*Acidum Vitriolicum.*
Vlierbloemen .	*Flores Sambuci.*
Vloeibare ſtorax .	*Styrax liquida.*
Vlug ammoniak-zout .	*Sal Ammoniacum volatile.*
Vlug olieachtig zout .	*Sal volatile oleoſum.*
Vlugtig barnſteen-zout .	*Sal volatile ſuccini.*
Vlugtig ſmeerſel .	*Linimentum volatile.*
Vlugtig zout van hertshoorn. . .	*Sal volatile Cornu Cervi.*
Vuurwortel .	*Zie*, Bertramwortel.

W.

Walſchot . .	*Sperma cæti.*
Waterlinzen .	*Lens palustris.*
Was	*Cera.*
Waterlook . .	*Scordium.*
Wierook . .	*Olibanum.*
Wilde wijngaard-wortel.	*Radix Bryoniæ.*
Wilgenbast .	*Cortex Salicis.*
Wit gecalcineerd vitriool-poeder .	*Pulvis Vitrioli Calcinati albi.*
Witte neêrgeſlagen kwik.	*Mercurius Praecipitatus albus.*

Witte nieswortel .	*Radix Hellebori albi.*
Witte zalf, volgens de Amſterdamſche Apotheek.	*Unguentum album Pharmacopoeæ Amſtelodamenſis.*
Wollekruid .	*Verbascum.*
Wondbalſem . .	*Balſamum Capaivae.*
Wijn-azijn . .	*Acetum Vini.*
Wijnruit . .	*Rutha.*
Wijnſteen-zeep .	*Sapo Tartareus.*
Wijnſteen-zout, door de vochtigheid der lucht opgelost .	*Zie* Nedergedrupte wijnſteenolie.

Z.

Zamengeſtelde diachylon-pleister .	*Emplaſtrum Diachylon Compoſitium.*
Zamentrekkende ſtaalſaffraan	*Crocus Martis adſtringens.*
Zevenblad .	*Tormentilla.*
Zevenboom . .	*Sabina.*
Zenuwzalf . .	*Unguentum nervinum.*
Zeepbalſem .	*Balſamum ſaponaceum.*
Zeepkruid . .	*Saponarium.*
Zeeppleister .	*Emplaſtrum ſaponatum.*
Zeeuijen . . .	*Scilla.*
Zeezoutzuur . .	*Acidum ſalis marini.*
Zilverglit . .	*Lithargyrium.*
Zilverſchoon . .	*Anſerina.*
Zinkbloemen . .	*Flores zinci.*
Zoete kwik .	*Mercurius dulcis.*
Zuure appelen .	*Poma acida.*
Zuurdeeg . .	*Fermentum panis.*
Zuuring . .	*Acetoſa.*
Zwarte zeep .	*Sapo Niger.*

Bij den Uitgever dezes is mede te bekomen:

Amsterdamsch Heelkundig Genootschap, 8 deelen, met platen.	f 19: 4:0
Prysverhandelingen van dito, 5 deelen	9: 8:0
Becker, over den witten vloed, 2de veel verbeterde druk.	1: 0:0
A. Baldthazaar, Pathologia Chirurgicalis; of, Heelkundige Ziektekunde, 2 deelen.	3:12:0
——— Heelkundige Waarnemingen, 2 deelen.	2:16:0
——— ChirurgiaPractica; of, Oefenende Heelk.	1:16:0
——— over de Voornaamste Gedrochten.	0: 6:0
——— Heel- en GeneeskundigeVerhandeling over de Zalven en Pleisters; methetPortrait.	0:16:0
—— het Portrait afzonderlijk	0: 2:0
—— Catechismus der Heelkunde.	1: 2:0
—— Heelkundig Mengelwerk.	1: 8:0
—— Verkorte Materia Medica.	1: 2:0
—— Methodus Concinnandi.	0:12:0
Barneveld, Geneeskundige Electrisiteit, 3 deelen met platen.	4: 8:0
—— over het planten van boomen.	1:10:0
Bosch, Ziekten van ons Vaderland.	3:10:0
Catechismus der Apothecars-kunst, met het Aanhangsel.	2: 8:0
Cuthberson, over de Electrisiteit, 3 deelen, met Platen, gr. 8vo.	9: 9:0
—— verzameling van eenige fraaije Proeven met de Tafel-Luchtpomp.	0:16:0
—— Verzameling van eenige Electrische Proeven.	0:12:0
Camper, over de Opvoeding.	0:14:0
—— over de Breuken	0:11:0
Clutium, over de wonderbare en God verheerlijkende huishouding der Bijen.	0:12:0
Deiman, Geneeskundige Proeven der Electrisiteit.	1:16:0
—— en *Troostwyk*, over den groei der Boomen en Planten.	1: 0:0
Ellerbeek, over de Rotkoortsen.	1: 2:0
Franks, geneeskundige Staatsregeling, 6 deelen, compleet.	12: 0:0

D. van Gesſcher, Heelkundige Mengelſtoffen. *f* 1 : 16 : 0
—— over de afzetting der Ledematen. 0 : 18 : 0
—— Beginſelen der Oefenende Heelk. 1 : 16 : 0
—— Heelkunde van Hippocrates. 3 : 0 : 0
—— over de Wangeſtalten der Ruggegraat. 1 : 0 : 0
—— Manier om Geneeskundige Voorſchriften voor te ſchrijven. 1 : 5 : 0
—— Algemeene Heelkunde, 3 deelen, met platen, portrait en register, compleet 27 : 0 : 0
—— over de Gezwellen. 1 : 16 : 0
—— Schets der Heelkundige Ziektekunde. 1 : 0 : 0
Hoogvliet, Konst om Wonden te Schouwen. 1 : 10 : 0
Heyster, Kort Begrip der Heelkunde, met pl 1 : 16 : 0
Haller, Heelkundige Verhandelingen. 3 : 12 : 0
Hunter, over ongemakken der tanden, 2 deelen, met pl. 4 : 0 : 0
Jacquet, Electriſche Proeven, met pl. 3 : 0 : 0
Kroon, Sleutel van Latijnſche Konstwoorden. 1 : 16 : 0
Kragtingh, over het juiste tijdſtip der Breukſnijding. 0 : 12 : 0
Logger, over de Liesch- en Balzaks Gezwellen. 1 : 12 : 0
Lis, (W. van) Pharmacopœa. 3 : 6 : 0
Le Blanc, Heelkundige Operatiën, 2 deelen, met platen. 4 : 16 : 0
Le Febure, Venus Ziekten, 2 deelen. 3 : 12 : 0
Moublet, over de Afzetting der Dijën. 0 : 12 : 0
Meyer, Scheikundige Proeven, door *P. Kastelyn*, 2 deelen. 3 : 12 : 0
Michel, Zenuwziekte. 2 : 4 : 0
Marſchal, Geneeskundig Volksboek. 1 : 0 : 0
Natuurkundige Beſchouwing van den Man en de Vrouw in den Huwelijkenſtaat, 2 deelen, met pl. 3 : 12 : 0
Onfeilbaare Geneeswijze der Jicht. 0 : 14 : 0
Plenck, Ontleedkunde, 2 deelen, 1794. 3de dr. 2 : 12 : 0
—— Verhandeling over de Gezwellen. 1 : 5 : 0
—— ———— over de Venusziekte. 1 : 10 : 0
—— ———— over de Huidziekte. 0 : 16 : 0
—— Heelkundig Mengelwerk, 2 deelen. 2 : 12 : 0
—— over de Oog-Ziekten. 1 : 10 : 0
—— Algemeene Heelkunde. 1 : 16 : 0
—— Vroedkunde, met pl. 2 : 4 : 0
Petit, Ziekten der Beenderen, 2 deelen. 3 : 0 : 0
Pringle, over de Legerziekten, 3 deelen. 5 : 8 : 0

Palvyn, Ziekten der Beenderen.	*f* 1:16:0
Pereboom, over de Melkwording.	0: 6:0
Priestley, over verscheidende soorten van Lucht, 2 deelen, met Platen.	4: 0:0
Roupen, Ziekten der Scheepvarenden met het Aanhangsel.	1:16:0
Richter, over de Breuken, 2 deelen.	3: 4:0
Sicherer, kort en zakelijk onderwijs voor hen die zich door een onmatig mingenot, of door de zelfbevlekking, hunne gezondheid benomen hebben.	0:18:0
Schæffer, Verh. over de Botten of Zuigslakken in de Lever der Schapen.	0:11:0
Slichting en *Verbrugge*, Land en Zee-Chirurgie.	1:16:0
Sabtier, Ontleedkunde, 2 deelen.	5: 0:0
Schaarsmidt, Ontleedkunde.	3: 0:0
Smellie, Vroedkunde, 3 deelen met pl.	8:10:0
A. Schrage. Genees- en Heelkunde.	0:16:0
——— Geneeskundig Zakboekje.	0:16:0
——— over de Drenkelingen.	0: 8:0
A. Theden, Genees- en Heelkundig Onderwijs, voor Land- en Zee-Chirurgijns, vertaald door *A. Schrage*.	1:16:0
Tissot, over de vallende Ziekte.	1: 0:0
——— Raadgeving voor de Ziekten der Geleerden	1:10:0
Trioen, over de zieke Beenderen.	1:16:0
Unser, Arts der Moeders.	0:16:0
Veirac, over de Engelsche Ziekten.	1: 4:0
Verhandeling over de Ziekten der oogen, met een afgezette Plaat.	1: 5:0
Wynpersse, over de Kinkhoest.	1:10:0
Winkeler, over de ziel der dieren, met gekl pl.	3:12:0

Bij denzelfden zijn mede onlangs van de pers gekomen.

I.) Nieuw A. B. C. Boek, volgens de spelling van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, . .	*f* -: 5: 8
II.) Gesprekken voor Kinderen van 10 tot 14 Jaren over 't lijden, sterven en de opstanding van den Zaligmaker; naar de verhandeling van wijlen den Heere RENSING .	-: 8: -
III.) Gedenkboek van *Holland*, als bewonderenswaardig voorbeeld van milddadig medelijden, gebleken na den jongsten verschrikkelijken ramp de stad *Leyden* overgekomen	-: 8: -

NB. *Zie over deze werkjes de Mercurius dezes jaars No. 3 en No. 6.*